

Naise õiguste õigustus¹

Mary Wollstonecraft

Katkend 2. peatükist „Arutlus valitsevast arusaamast sugude iseloomust“

Meeste tühimise seletamiseks ja õigustamiseks on esitatud palju leidlikke argumente, millega tõestatakse, et kaks sugu peaksid vooruse saavutamiseks püüdlama väga erineva iseloomu poole: otsesõnu öeldes, naistele ei lubata piisavat vaimutugevust, mis võimaldaks neil saavutada seda, mis tõesti väärib vooruse nime. Kuid kuna naistele on antud hing, siis on ainult üks tee, mille jumalik ettehooldus on määranud juhtima inimsugu vooruse või õnne juurde.

Seega, kui naised pole parv kerglasi ühepäevaliblikaid, siis miks peaks neid petliku süütuse sildi all harimatutes hoitama? Mehed kurdavad õigusega meie soo narruse ja kapriiside üle, kui nad parajasti ei kritiseeri teravalt meie põikpäiseid kirgi ja madalaid pahesid. – Vaadake, tahaksin vastata, harimatuse loomulikku tagajärge! Vaim, mis saab toetuda ainult eelarvamustele, jääb alati ebastabiilseks ning vetevoog hävitab raevukalt, kui ta ei kohta teel tema jõudu vaigistavaid takistusi. Naised kuulevad lapseest alates ja õpivad oma emade näitest, et napid teadmised inimlikust nõrkusest, mida õigusega nimetatakse kavaluseks, pehmuseks või tujuks, *väline* kuulekus ja piinlikult täpne tähelepanu lapsikule korralikkusele tagavad neile mehe kaitse; ja kui nad satuvad olema ilusad, siis pole vähemalt kakskümmend aastat nende elust midagi muud vaja.

Nii kirjeldab Milton meie nõtra esiema; kuid kui ta ütleb meile, et naised on loodud pehmuseks ja mahedaks armsuseks, siis ei saa ma tema sõnade tähendusest aru, kui ta just, tõelises muhameedlikus mõtteliinis², ei soovinud meid hingest ilma jätta ja vihjata, et me oleme pelgalt olevused, kes on loodud mahedaks armsuseks ja alistuvaks pimedaks kuulekuseks, et rahuldada meeste meeli, kui nad enam ei suuda mõttetiibadel kõrgustesse tõusta.

Kui rängalt solvavad meid need, kes niimoodi soovivad meil teha endast ainult õrnad koduloomad! Näiteks veetlev pehmus, mida nii soojalt ja sageli soovitatakse ning mis valitseb kuuletudes. Kui lapsikult väljendub ja kui tühine näib olend – kas teda saab kutsuda surematuks? –, kes suvatseb valitseda nii kurjakuulutavate meetodite abil! Lord Bacon ütleb, et „Tõesti, inimene on oma keha poolest loomade sugulane; ning kui ta pole oma vaimult Jumala sugulane, siis on ta madal ja autu olend“.³ Mulle tundub, et mehed toimivad tõesti väga ebafilosoofiliselt, kui nad proovivad naiste hea käitumise tagada neid alaliselt lapsestaatuses hoides. Rousseau oli järjekindlam, kui ta soovis peatada mõistuse edenemist mõlema soo puhul, sest kui mehed söövad hea ja kurja tundmise puu vilju, siis tulevad naised ka maitsma, kuid tänu ebatäiuslikule kasvatusel, mida nad praegu saavad, saavutavad nad ainult kurja tundmise.

[---]

Vaadeldes naiste kombeid, jätkem seega kõrvale sensuaalsed argumendid ning visandagem see, mida tuleks ette võtta, et panna nad, kui see pole liigjulge väljendus, ülimalt olemusega koostööd tegema.

Kuna selle sõna tähendus pole täpselt defineeritud, siis selgitan, et individuaalse hariduse all pean silmas sellist tähelepanu lapsele, mis aeglaselt teravdaks tema meeli, kujundaks meelegaadi, reguleeriks kirgi, kui need hakkavad käärima, ning paneks arusaamise tööle enne, kui keha küpseks saab, nii et inimene peab

ainult jätkama olulist mõtlemise ja arutlemise õppimise ülesannet, mitte seda alustama.

Et minust valesi aru ei saadaks, pean lisama, et ma ei usu erahariduse võimesse teha imesid, mida mõned optimistlikud autorid on võimalikuks pidanud. Mehi ja naisi tuleb harida suurel määral nende endi ühiskonna arvamuste ja kommete järgi. Igal ajastul on olnud avaliku arvamuse laine, mis on kõik enda eest pühkinud ja mis on andnud, kui tohib nii öelda, tervele sajandile perekondliku sarnasuse. Seega võib õigusega järeldada, et seni, kuni ühiskond pole teistmoodi korraldatud, ei saa me hariduselt paljut oodata. Minu praeguse eesmärgi täitmiseks on aga piisav väita, et olenemata sellest, mis iganes mõju ümbritsevad tingimused võimetele avaldavad, võib iga olend saada vooruslikuks, kasutades oma mõistust. [---]

Järelkult on kõige täiuslikum haridus minu arvates arusaamise arendamine, mis tugevdab keha ning kujundab südant. Teisisõnu, see võimaldab indiviidil saavutada sellised vooruslikud tavad, mis teevad ta iseseisvaks. Tõepoolest on farss kutsuda vooruslikuks olendit, kelle voorused ei tulene mõistuse kasutamisest. Seda arvas Rousseau meeste kohta⁴: mina laiendan seda naistele ja kinnitan julgelt, et võlts rafineeritus on nad oma sfäärist välja kiskunud, mitte soov omandada mehelikke jooni. Kuninglikud austusavaldused, mis naistele osaks saavad, on nii joovastavad, et seni, kuni ajastu kombat muutuivad ja need rajatakse mõistlikumatele alustele, võib olla võimatu veenda naisi, et see ebaseaduslik võim, mille nad saavutavad ennast alandades, on needus ning et nad peavad pöörduma tagasi loodusse ja võrdsusse, kui nad tahavad saavutada tüünet rahulolu, mida pakuvad rikkumatud tunded. Kuid sel ajastul peame ootama – ootama ehk seni, kuni mõistuse poolt valgustatud kuningad ja aadlikud, kes eelistavad tõelist inimvääriskust lapsikule olemisele ning viskavad ült oma päritud uhked rüüd – ning kui siis naised ei loobu ilu meelevaldsest võimust, siis tõestavad nad, et neil on *vähem* mõistust kui meestel.

Mind võidakse süüdistada kõrkuses; pean aga siiski väitma, et ma usun kindlalt, et kõik autorid, kes on kirjutanud naiste hariduse ja kommete teemal alates Rousseaut ja lõpetades dr Gregoryga⁵, on andnud naistele kunstlikumad, nõrgemad iseloomud, kui neil muidu oleks, ning seekaudu teinud neist ka kasutumad ühiskonnaliikmed. Ma oleksin võinud selle veendumuse esitada mahedamas võtmes, kuid ma kardan, et see oleks olnud teesklev vingumine, mitte minu tunnete ning minu kogemusel ja mõttetööl põhinevate selgete järelduste aus väljendus. Kui ma tulen selle teemaosa juurde, siis juhin teie tähelepanu lõikudele nende autorite töödes, kellele ma just viitasin, kuid mida ma eriti taunin, esmalt aga on vaja rõhutada, et minu vastuväide ulatub nende raamatute eesmärgini tervikuna, mis kaldub minu arvates alandama poolt inimtõust ning muutma naisi vaid meeldivaiks, kõigi tõsiste vooruste arvelt.

Rousseau lähtekohtadel põhinevas arutelus jõuab mees teatud vaimutäiuse määrani, kui tema keha saavutab küpsuse, seega peaks olema õige, et naise ja mehe *ühiks* saamiseks peaks naine täielikult toetuma mehe arusaamadele ning et graatsiline luuderohi, mis klammerdub teda toetavasse tammepuusse, moodustab tammega terviku, milles nii tugevus kui ka ilu on ühtmoodi nähtavad. Kuid, oh häda, abielumehed nagu ka nende kaasad on tihti vaid suured lapsed; ei, varase liiderlikkuse tõttu on nad vaevalt isegi väliselt kujult mehed – ja kui pimedad juhivad pimedaid, siis ei pea olema pärit taevast, et öelda, mis on selle tagajärg.

[---]

Tõestamaks, et haridus loob mulje naiste nõrkusest, võime kõrvutava näitena kasutada sõjamehi, kes saadetakse, nagu ka naised, maailma enne, kui nende mõistus on teadmistega varustatud või põhimõtetega toetatud. Tulemused on sarnased: sõdurid omandavad veidi pealiskaudset teadmist, mis on haaratud soga-sest vestlusvoolust, ning pidevalt seltskonnas liikudes võtavad omaks selle, mida nimetatakse

elukogemuseks; ning seda tutvust kommete ja tavadega segab inimsüdame tundmine. Kuid kas hooletu vaatluse toores vili, mida pole kunagi abstraktse arutelu ja kogemuse kõrvutamise tulemusena arenenud arusaamise testile allutatud, väärrib sellist eristust? Nii sõdurid kui ka naised praktiseerivad vähem tähtsaid voorusi piinlikult täpse viisakusega. Kus siis on sooline erinevus, kui haridus on olnud sama? Ainuke erinevus, mida ma suudan eristada, tuleb eelise, mida annab sõdurite suurem vabadus enam elu näha.

Ehk kaldun poliitilist märkust tehes oma praegusest teemast kõrvale, kuid kuna selle löi loomulikult minu arutluste lõng, siis ei libise ma sellest vaikselt üle.

Regulaararmee ei saa koosneda resoluutsetest jõulistest meestest; nad võivad olla hästi distsiplineeritud masinad, aga nende hulgas on harva mehi, keda iseloomustavad tugevad kired või väga jõulised vaimuanded. Mis aga puutub arusaamise sügavusse, siis julgen kinnitada, et seda leiab sõjaväes sama harva kui naiste seas, ning väidan, et põhjus on sama. Edasi võib märkida, et ka ohvitserid hoolitsevad eriliselt oma välimuse eest, armastavad tantsu, rahvarohkeid tube, seiklusi ja pilget. Nende nagu ka õrnema soo elu eesmärk on galantsus. – Neid õpetati meelega järele olema ja nad elavad ainult selleks, et meelega järele olla. Siiski ei kaota nad oma kohta sugude eristuse hierarhias, kuna neid peetakse ikka naistest kõrgemal seisvateks, kuigi on raske tuvastada, milles see ülimuslikkus seisneb, peale selle, mida juba mainisin.

Suur õnnetus on, et mõlemad omandavad kombes enne moraali ning elukogemuse enne, kui neil on arutlusel põhinev kokkupuude inimloomuse laia ideelise joonisega. Tulemus on loomulik: kuna nad on rahul tavalise loomusega, saavad neist eelarvamuste ohvrid ning kõik arvamused heauskselt vastu võttes alluvad nad pimedalt võimule. Kui neil on mingit oidu, on see teatud laadi instinktiivne pilk, mis haarab proportsioone ja otsustab kommete põhjal,

kuid osutub abituks, kui argumente tuleb otsida pinna alt või kui on vaja arvamusi analüüsida.

Kas sama märkust ei saa teha naiste kohta? Ei, selle argumendi võib viia isegi kaugemale, sest nad mõlemad on kasulikelt ühiskondlikelt positsioonidelt välja tõugatud ebaloomulike eristuste tõttu, mille tsiviliseeritud elu on loonud. Rikkus ja pärilikud tiitlid on teinud naised tähtsusetuks ja rõhutanud arve; ning jõudeelu on toonud ühiskonda galantsuse ja despotismi segu, mis paneb mehed, kes on oma armukeste orjad, türanniseerima oma õdesid, naisi ja tütreid. See hoiab neid lihtsõdurite rollis, tõsi. Tugevdage naise mõistust seda avardades ja see on pimedade kuulekuse lõpp, kuid kuna võim otsib alati pimedat kuulekust, siis teevad türannid ja sensualistid õigesti, et hoiavad naisi pimeduses, sest esimesed tahavad ainult orje ja teised mängukanne. Sensualist on ehk kõige ohtlikum türann, ning armastajad on naisi petnud, nagu ministrid on petnud valitsejaid, kes oma unistustes arvasid ennast esimesi valitsevat.

[---]

Tõlkinud Raili Marling

Märkused

- ¹ Katke aluseks olev tekst: Wollstonecraft, Mary. (1999). *A vindication of the rights of woman*. Boston: Peter Edes for Thomas and Andrews, Faust's statue, no. 45, Newbury-street, MDCCXCII. [1792]; Bartleby.com. www.bartleby.com/144/. [Siin ja edaspidi tõlkija märkused]
- ² Arvati, et prohvet Muhamed väitis koraanis, et naistel pole hinge.
- ³ Viide Baconi esseele „Ateismist“ (1597).
- ⁴ Viide Rousseau teosele „Emile ehk Haridusest“ (1762).
- ⁵ John Gregory (1724–1773) oli šoti arstiteaduse professor, kes kirjutas raamatu „A father's legacy to his daughters“ („Isa pärand oma tütardele“) (1774), mida Wollstonecraft oma teistes töodes põhjalikult tsiteerib.